SETSCI conference proceedings

SETSCI Conference Proceedings
13 , 79-85, 2022

5th International Symposium on Innovative Approaches in Smart Technologies

28-29 May 2022, Turkey

https://doi.org/10.36287/setsci.5.1.016
eISSN: 2687-5527/ © 2022 The Authors. Published by SETSCI

Ekonomik Perspektiften Covid-19 Sürecinde Köyceğiz'deki Odun Dışı Orman Ürünlerinin Değerlendirilmesi

Sevgin Özderin[1*], Hatice Ulusoy [1+]

[1]*Ormancılık Bölümü, Koyceğiz Meslek Yüksekokulu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye*
[*]*Sorumlu Yazar: sevginozderin@mu.edu.tr*
[+]*Sunucu: haticeulusoy@mu.edu.tr*

Özet- Orman ekosistemlerinden yararlanma insanlık tarihi boyunca odun hammaddesi elde etmek ile sınırlı kalmamıştır. Odun hammaddesi olarak yararlanma biçimi yararlanmanın sadece bir boyutunu oluşturmaktadır. Besin, ilaç, barınma ve diğer nedenlerle her türlü bitki ve bitki parçalarının toplanması ve kullanılması ise yararlanmanın başka bir boyutunu temsil etmektedir. Odun Dışı Orman Ürünleri (ODOÜ) olarak adlandırılan, orman içi ve açıklıklarında, dolayısıyla orman ekosistemlerinde yetişen, ticari ve ticari olmayan amaçlarla hasat edilen ya da toplanan, ağaççık, çalı, her türlü bitki ve bunların parçalarından oluşmaktadır. Odun dışı bitkisel ürünlere olan ilgi düzeyi dünyada ve ülkemizde yaşanan korona virüs salgınının ortaya çıkmasıyla giderek artmaktadır. İnsanlar bu salgın sürecinde doğal alanlarda yaşamaya, sağlıklı ve doğal beslenmeye giderek daha çok önem vermeye başlamışlardır. Son yıllarda özellikle odun dışı orman ürünlerine verilen önemin artışına paralel olarak bu konularda çalışmalar da artmıştır. Çalışma alanı olarak, odun dışı orman ürünlerinin zengin olduğu bölge Muğla İli Köyceğiz ilçesi olarak belirlenmiştir. Anadolu Sığla Ağacından elde edilen sığla yağı ve ürünleri odun dışı ürünler olarak önemli bir yer tutmaktadır. Anadolu Sığla Ağacı dünya üzerinde yalnızca Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde doğal ve sağlıklı orman oluşturan yoğunlukta endemik bir ağaç türüdür. Bunun yanında kekik, adaçayı, fıstık çamı, mantar da önemli ürünler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada; Covid-19 sürecinin Köyceğiz bölgesinde yaşayan yöre halkının odun dışı ürünlerden elde ettikleri ekonomik gelirlerin Covid-19 sürecinden etkilenip etkilenmediği ekonomik perspektiften değerlendirilerek ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Odun dışı ürünler, Covid-19, Ekonomi*

Evaluation of Non-Wood Forest Products in Koycegiz in the Covid-19 Process from an Economic Perspective

Abstract – Benefiting from forest ecosystems has not been limited to obtaining wood raw materials throughout human history. The way it is used as a wood raw material is only one dimension of the utilization. The collection and use of all kinds of plants and plant parts for food, medicine, shelter and other reasons represents another dimension of utilization. It consists of trees, shrubs, all kinds of plants and their parts that are harvested or collected for commercial and non-commercial purposes, which are called Non-Wood Forest Products (NDOÜ). The level of interest in non-wood herbal products is increasing with the emergence of the corona virus epidemic in the world and in our country. During this epidemic, people have begun to give more importance to living in natural areas and to healthy and natural nutrition. In recent years, in parallel with the increase in the importance given to non-wood forest products, studies on these issues have also increased. As the study area, the region where non-wood forest products are rich was determined as Muğla Province Köyceğiz district. Sweetgum oil and products obtained from the Anatolian Sweetgum Tree have an important place as non-wood products. Anatolian Sweetgum Tree is an endemic tree species that creates natural and healthy forests only in Köyceğiz-Dalyan Special Environmental Protection Area in the world. In addition, thyme, sage, stone pine and mushrooms are also important products. In the study; Whether the income of the local people living in the Köyceğiz region from non-wood products is affected by the Covid-19 process has been evaluated from an economic perspective.

Keywords – Non-wood products, Covid-19, Economy

I. GİRİŞ

Günümüzde artan nüfus ve sanayileşme ile birlikte doğal kaynaklara duyulan ihtiyaç her geçen gün daha da artmakta ve insanları bu kaynaklardan yararlanma olanaklarını araştırmaya sevk etmektedir. Ülkemiz bu doğal kaynaklar ve özellikle bitkisel kaynaklar bakımından oldukça zengindir. Bunun dışında farklı bitkilerden elde edilen ve orman yan ürünü olarak değişik endüstriyel alanlarda değerlendirilebilen çiçek, meyve, kozalak, tohum, yaprak, kabuk, reçine ve benzeri ürünlerin önemleri de giderek artmaktadır.

Odun dışı bitkisel orman ürünler (ODBOÜ)"den sağlanan faydaların kırsal ve kentsel yerleşim birimlerinde yaşayan insanlar tarafından farkına varılmasıyla birlikte, ODBOÜ"lerin kullanım alanı ve yoğunluğu her geçen gün artış göstermektedir. Bu açıdan ODBOÜ"lerin kentsel düzeyde tüketimine yönelik bilgilerin sağlanması, üretim ve pazarlama süreçleri açısından önem taşımaktadır [1].

Dünyayı etkisi altına alan yeni tip koronavirüs salgını insan sağlığını ve rutin yaşantıyı olumsuz etkilemektedir. COVID-19 küresel salgını, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de hayatı ciddi derecede etkilemekte, uzun vadede kalıcı olma ihtimali yüksek değişimlere neden olmaktadır. Salgının yayılımının kontrol edilmesine yönelik alınan önlemler ile beraber hâli hazırda uluslararası tedarik zincirleri, arz-talep dengeleri, üretici\tüketici davranışları ve gündelik yaşam dramatik olarak hızla değişmektedir. İnsanlar bu salgın sürecinde doğal alanlarda yaşamaya, sağlıklı ve doğal beslenmeye giderek daha çok önem vermeye başlamışlardır. Koronavirüsün etkileri her geçen gün daha şiddetli hissedildikçe insanlar koronavirüsten korunmak amacıyla bağışıklığı güçlendiren odun dışı orman ürünlerine özellikle de bu ürünlerin bitkilerle ilgili kısmından faydalanma eğilimi artmıştır.

ODOÜ toplayan veya üreten kesim devletin destek veya teşvik vermesi konusuna tedbirli yaklaşmakla beraber, tarımda uygulanan desteğin verilebileceğini belirtmişlerdir. Orman kaynağından her türlü faydalanmada göz önünde bulundurmamız gereken konu sadece bugünü düşünmek değil kuşaklar arası adaleti sağlamak adına gelecek kuşakların haklarını güvence altına alacak sürdürülebilir kaynak yönetimi ilkesini benimsemek olmalıdır. Geçmişte olduğu gibi gelecekte de besin güvenliğinin sağlanmasında orman kaynaklarının önemli rol oynayacağı öngörülmektedir. Doğal kaynaklarımız ve biyolojik çeşitliliğimiz bozulma, azalma ve yok olma aşamalarından oluşan talihsiz bir süreç içindedir. Bu sürecin ana nedenleri nüfusun hızlı artışı ve doğal kaynaklarımızın akılcı olmayan bir biçimde ve bilinçsizce kullanılmasına yol açan eğitim eksikliğidir [2]. Yapılan bir çalışmada; Burdur ilinde yaşayan ODOÜ tüketicilerinin bu ürünleri kullanım amaçlarının başında genel sağlık amaçlı olduğu, tüketicilerin bu ürünleri büyük oranda korucuyu ve bağışıklık sistemini güçlendirici etkilerinden dolayı tükettiklerini belirlemiştir [3].

Orman dışı ürünler, yetiştiği bölgelerde kırsal turizm sayesinde tarımsal alanda yapılan birçok faaliyet ile kültürel, doğal ve diğer bazı çekiciliklerin kırsal alanlara para getirisi sağlama olanağı yaratmasıyla büyük önem kazanmıştır. Bu anlamda kadının istihdamı, yerel halkta girişimcilik ruhunu ateşlemesi, yerel ekonomilere girdi ve dinamizm kazandırması, ekonomik sektörleri harekete geçirmesi, bölge ve ülke düzeyinde kırsal kalkınmaya destek vermesi bakımından önemli bir güce sahiptir.

Köyceğiz odun dışı ürünler açısından yüksek potansiyele sahip olmasına karşın ekonomik katkılarının ortaya konması açısından çalışmalar yeterli düzeyde değildir. Bu yüzden Köyceğiz Yöresi'ndeki odun dışı orman ürünü olarak kullanılan bitkileri belirleyip, bunların yerel halka ve ekonomiye nasıl bir katkı sağladığını, covid-19 sürecinin bu ürünlere olan talebi nasıl etkilediğini tespit etmek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

II. ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİ KAVRAMI

Ülkemizin 21,2 milyon hektar ile yüzölçümünün %27,2'sini teşkil eden ormanlarımızın sahip olduğu biyolojik çeşitliliğinin büyük kısmını orman tali ürünü olarak bilinen odun dışı orman ürünleri (ODOÜ) oluşturmaktadır [4]. Son yıllarda, "orman içi ve açıklıklarında yetişen, insanların ve diğer canlıların kendi ihtiyaçlarını karşılamak veya ticaretleri ile gelir sağlamak suretiyle yararlandıkları her türlü bitkisel veya hayvansal ürünler" olarak tanımlanan ODOÜ'ye yönelik iç ve dış piyasalardan gelen talep gittikçe artmaktadır. Ayrıca, orman köylüleri başta olmak üzere, ev ekonomisi kapsamında bu ürünlerden yaygın bir faydalanma söz konusudur [5].

III. TÜRKİYE'DE ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN KIRSAL KALKINMAYA KATKISI

Odun dışı orman ürünleri bazı ülkelerde veya ülkelerin bazı yörelerinde özellikle kırsal fakirliği azaltma ve yerel ekonomik gelişmeyi sağlama açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Ülkemiz odun dışı orman ürünleri bitkisel ürünler bakımından çok zengin birikime sahip bir ülke olup, bu kaynakları kullanma miktarı her geçen gün hızla artmaktadır. Ormanlarımızdan elde edilen bu bitkisel ürünler diğer orman ürünleriyle karşılaştırılacak olursa, doğru ve iyi bir şekilde toplanıp değerlendirildiğinde hem bölgede yaşayan halka, hem de ülke ekonomisine ciddi kazanç yaratacağı açıktır [6].

ODOÜ'nün önemi, ortaya çıkan faydanın çok yönlü (ekonomik, sosyal, kültürel, ekolojik vb.) oluşundan, faydalanan kitlenin ve faydalanma alanlarının genişliğinden kaynaklanmaktadır [5]. Bu ürünler, özellikle kırsal kesimde, gelir dengesi, işlendirme, ekoturizm vb. açılardan dikkat çekmektedir. İç ve dış pazarlarda değerlendirilebildiği için gelir sağlayan, daha çok orman içi ve orman kenarı köylülerini ilgilendirmekte olduğundan, kırsal kalkınma yönünden önemi bulunan pek çok ODOÜ söz konusudur. Türkiye orman ürünleri ihracatı büyük oranda ODOÜ ile gerçekleşmektedir. Bu durum ODOÜ'nün önemini artırmaktadır.

ODOÜ'den sağlanan gelirin paylaşımının kırsal kesimin yararına olup olmadığı üzerinde önemle durulması gereken hususlardan biridir. ODOÜ üretimiyle uğraşanlar, topladığı ya da kültürünü yaptığı ürünün bir bölümünü kendi

ihtiyaçları için kullanmakta, kalanını ise aracılara satmaktadır. Aracılar, ürünleri büyük kentlerde bulunan ihracatçı firmalara ulaştırmaktadır. Bu halkada kırsal kesime düşen payın ne olacağı büyük önem taşımaktadır. ODOÜ' nün ticaretindeki toplam gelirden OGM %3 oranında, orman köylüleri %30 oranında, aracı ve ihracatçılar ise %67 oranında pay almaktadır [7]. Bu ürünlerden OGM ve orman köylerine gelir sağlama amaçlanırken en çok payı ihracatçı ve aracıların aldıkları görülmektedir.

IV. KÖYCEĞİZ İLÇESİNDEN ELDE EDİLEN ODUN DIŞI ORMAN ÜRÜNLERİNİN MEVCUT DURUMU

Köyceğiz konum, iklim ve toprak yapısı, özellikleri bakımından birçok bitki türü için uygun yetişme koşulları oluşturmaktadır. Köyceğiz sınırları içerisinde başlıca sığla, defne, adaçayı, kekik, keçiboynuzu, çıntar ve kuzu göbeği üretimi mevcuttur.

Defne

Defnenin yaprakları, tohumları ve odunu kullanılmaktadır. Ülkemizde defne yaprakları genellikle kurutularak ihraç edilmektedir. Yağı ilaç ve kozmetik sanayiinde özellikle sabun imalinde kullanılmaktadır. Ayrıca çorba, pasta, şekerleme, sucuk ve etlerin tatlandırılmasında da geniş çapta kullanılmaktadır. Sindirim sistemini harekete geçirici, mide barsak gazlarını giderici, idrar söktürücü ve haricen kullanıldığında anestezi etkisi de vardır.

Kekik

Çalı ya da çalımsı görünümde ve kokulu olan kekiğin, ülkemizde 35 türü vardır. Muğla çevresinde yaygın olarak bilinir ve faydalanılmaktadır. İlaç sanayiinde antiseptik imalatında, bronşlardaki koyu kıvamlı salgıyı sıvılaştırdığından öksürük şuruplarının bileşiminde kullanılmaktadır. Antibiyotik etki olarak mikroorganizmaların üremesini geciktirdiği veya tamamen durdurduğu için, ağız antiseptiği olarak gargara yapımında yararlanılmaktadır. Derideki mantar hastalıklarına karşı inhibitör etkisi olduğundan, mantar ilaçlarının bileşiminde de yer almaktadır. Dolaşım uyarıcısı, idrar söktürücüdür. Düşük dozlarda kullanıldığında balgam söktürücü, yüksek dozlarda alındığında antiseptik ve bağırsak kurtlarını düşürücü etkisi vardır.

Adaçayı

Adaçayları bir ya da çok yıllık, çoğunlukla güzel kokulu, çalı görünüşünde ve tüylü bitkilerdir. Ülkemizde yaklaşık 90 türünün bulunduğu adaçayının yaprakları kullanılmaktadır. Köyceğiz çevresinde yaygın olarak kullanılıp, bilinir. Odun dışı orman ürünü olarak daha çok halk arasında çay gibi demlenerek ağız ve boğazdaki iltihabı sökücü, yatıştırıcı, midevi, idrar söktürücü, terletici, dinlendirici, dezenfektan etkileri vardır. Kozmetik sanayiinde geniş kullanım alanı bulunmakta, özellikle dinlendirici banyo köpüklerinin imalinde kullanılmaktadır.

Çıntar

Köyceğiz ilçesinde yoğunca bulunan meşe ve çam diplerinde sonbahar aylarında yağmurların yağıp nemli bir ortam oluşturmasından dolayı ağaçların dibinde ortaya çıkan mantar türüdür.

Yüksek besin değeri ile çok faydalı olan çıntar kırsal kesimdeki vatandaşlar tarafından toplanarak kilosu 40-50 tl arası satılmaktadır. Bu açıdan yöre halkı için önemli bir geçim kaynağı oluşturmaktadır. Zehirli olmayan ve oldukça lezzetli olan bu mantar türünün insan sağlığı açısından birçok faydası bulunmaktadır. Bunlardan bazıları, demir açısından oldukça zengin olduğu için demir eksikliği ve kansızlığı tedavisinde, bol miktarda folik asit bulundurduğu için kalp hastalıkları tedavisinde, yağ içermemesi ve protein açısından zengin olduğu için damar hastalıkları tedavisinde oldukça faydalıdır, aynı zamanda bağışıklık sistemini güçlendirici etkisi de vardır.

Kuzu Göbeği Mantarı

Ülkemizde Toroslar'dan başlayarak Akdeniz, Ege, Karadeniz ve Doğu Anadolu ormanlarında, özellikle çam ağaçlarının altında yetişen, besin değeri oldukça yüksek ve nadir bulunan bir mantar türü olan Kuzu göbeği mantarının, İtalya, Fransa, İngiltere, Amerika başta olmak üzere bütün dünya mutfaklarında kabul gören ve aranan en özel mantarlardan biridir. Dünyaca tanınan ve ekonomik değeri olan Kuzu göbeği mantarını, ne yazık ki halkımız yeterince tanımamakta ve bu bitkinin sağladığı faydalardan yararlanamamaktadır. Bu değerli gıda kaynağının kendi ülkemiz insanları tarafından da tanınması, kolay ulaşılabilir olması, halk sağlığı açısından büyük avantajlar sağlayacaktır".

Sığla

Sığla ağacı odun ve odun dışı kullanımı olan önemli bir endemik ağaç türüdür. Odun olarak kullanılması ikincil faydalanma şekli olup esas yararlanma biçimi yağıdır. Ülkemizde geleneksel olarak "günlük ağacı" olarak da tanımlanan sığla ağacı ülkemizde yoğun olarak Marmaris, Fethiye, Köyceğiz, Dalaman ilçelerinde yayılış göstermektedir. Sığla ağacı ortalama 30-35 m boy, 100 cm çap yapabilen ve 200-300 yıl yaşayabilen bir türdür. Yuvarlak tepeli, kalın dallı bir ağaç olup, gençken grimsi ve çatlaksız, yaşlandıkça grimsi kahverengi ve düzensiz çatlaklı kabuk yapısına sahiptir [8]. Anadolu sığla ağacının odunundan daha ziyade, odun dışı orman ürünü olarak değerlendiren balsamı önem kazanmıştır. Odununun ülkemizde özel bir kullanım alanı olmamakla birlikte bazı yerel ihtiyaçların karşılanmasında değerlendirilmektedir. Ayrıca peyzaj ve estetik açıdan önemli bir türdür. Bununla birlikte yapısında bulunan hoş kokulu bileşikler nedeniyle son yıllarda aroma terapi ormanı olarak yararlanılma çalışmaları başlatılmıştır.

Anadolu sığla yağı kozmetik, ilaç ve kimya sanayi için önemli bir hammadde kaynağıdır ve dünya piyasalarında "Türk sitiraksı" olarak isimlendirilmektedir. Fenikeliler ticaretini yapmıştır. Roma ve Mısır'da parfüm yapımında, sağlık merkezlerinde kullanılan bir kaynak olmuştur. Mısır piramitlerindeki mezarlara gömülen Anadolu sığla yağının balsamik kokusunun günümüze kadar geldiği ileri sürülmektedir. Anadolu sığla yağının kullanıldığı alanlar çok çeşitlidir. Bunlardan bazılarını sıralayacak olursak;

• Anadolu sığla yağı parfüm çözeltilerinde fiksatör (koku tutucu) işlevinde, kozmetikte, sabunların kokulandırılmasında,

• İyi bir antiseptik ve parazit öldürücü özellikte olup, astım, bronşit gibi solunum yolu ve akciğer hastalıklarında, pomat ve yakı halinde uyuz ve mantar gibi cilt rahatsızlıklarında, mide hastalıklarının tedavisinde
• Buhur halinde ise ibadet mekanlarında tütsü olarak kullanılmaktadır [9].

Keçiboynuzu

Dünyanın en eski ağaçlarından biri olan keçiboynuzu, Akdeniz ikliminin etki sahasında gelişme gösteren makilerin en tipik örneklerinden birisidir. Keçiboynuzu ekonomik açıdan da ayrıca öneme sahip olup, kullanım alanı çok çeşitli bir bitkidir. Geniş taç yapıya sahip keçiboynuzu yaprakları, Akdeniz ikliminin sert koşullarına uyum sağlayacak şekilde her zaman yeşil, sert ve tüylü bir yapıdadır. Daimi yeşil renkli olan yapraklarının uzunluğu 3-5 cm dolayında olup; ağacın yeşil, küçük çiçekleri vardır ve bu çiçekler 50-60'lı gruplar halinde salkımlar oluşturmaktadır. Meyveleri önceleri parlak yeşil olup olgunlaştıkça kahverengine dönüşen köseleye benzer bir yapı sergiler. Meyveleri kavisli, düz, sıkışık tohumlu olabilir, uzunlukları ise 10 ila 20 cm arasında değişir [10].

Değişik kültürlerde geleneksel tatlarda önemli bir yer işgal etmekte, tadıyla kakaonun en büyük rakibi olma özelliği taşımaktadır. Günümüzde çerez olarak tüketiminin ardından en yaygın tüketim alanı kakao alternatifi olmasından ötürü unlu mamullerde, çikolatalı süt yapımında, şekerlemeler gibi gıda maddelerinde ve alkol sanayinde kullanılmaktadır. Bununla birlikte özellikle beyaz toz halindeki keçiboynuzu zamkı (keçiboynuzu gamı) kimya ve kozmetik sanayinde kullanılmakta, kağıt ve tekstil sektöründe tercih edilen bir ürün olmaktadır [11].

Keçiboynuzu balgam söktürücü ve bronş açıcı özelliğe sahiptir. Pekmezi nefes darlığına karşı faydalı olup meyvelerini tüketmek astıma iyi gelmektedir. Yüksek oranda kalsiyum içeren keçiboynuzu kemik gelişimi açısından yararlıdır ve kemik erimesine karşı etkilidir. İçerdiği E vitamini sayesinde öksürüğe, gribe ve kansızlığa iyi gelir. Yüksek oranda doğal şeker, çinko minerali ve A, B, B2, B3, D vitaminler içerdiği için besleyicidir ve içeriğindeki selüloz mide ve bağırsak rahatsızlıklarına iyi gelir. Ayrıca bağırsak kurdu, tenya, solucan gibi bağırsak parazitlerini temizleme özelliği vardır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Köyceğiz bölgesinde yaşayan yöre halkının odun dışı ürünlerden elde ettikleri ekonomik gelirlerin Covid-19 sürecinden etkilenip etkilenmediğinin ekonomik perspektiften değerlendirilerek ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada Köyceğiz ilçesinin seçilmesinin ana sebebi zengin biyolojik çeşitliliğe sahip olması, odun dışı ürünlerin çok çeşitli olmasından dolayı yöre halkına nasıl bir katkı sağladığının belirlenmesi için yapılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma Köyceğiz ilçesinin sahip olduğu odun dışı ürünlerin ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, kırsal kalkınmanın sağlanması, ürünlerin geliştirilmesine yönelik adımlar atılmasına katkı sağlayacak bir çalışma olması açısından önem arz etmektedir.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırma amacı doğrultusunda, Köyceğiz ilçesinin odun dışı ürünlerle ilgili Köy muhtarları ile yapılan karşılıklı görüşmeler neticesinde elde edilen bilgiler, aktarlarla yapılan görüşmeler, yazılı-basılı ve elektronik kaynaklar yardımıyla elde edilen literatür bilgileri değerlendirilmiştir. Daha sonra Köyceğiz ilçesinin mevcut durumunu değerlendirmek üzere Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü, yerli halk, aktarlar, köy muhtarları ile görüşmeler yapılarak bilgi toplanmıştır. Köy muhtarları ile yapılan karşılıklı görüşmelerde muhtarlar; odun dışı ürünlerden elde elde gelirlerin mevsimlere, mevki ve rakımlara göre değişim gösterdiğini, özellikle Covid-19 döneminde, özellikle odun dışı bitkisel ürünlere talebin arttığı ifade edilmiştir. Ancak, ürünlerden elde edilen verimin kuraklıkla parallel azaldığını belirtmişlerdir.

Köylerinde yıllık ortalama hangi ürünlerden gelir elde edildiği ile ilgili vermiş oldukları bilgiler doğrultusunda aşağıdaki tablo (Tablo 1'de) verilmiştir.

Tablo 1. Köyceğiz'deki Köylerde Odun Dışı Ürünlerden Elde Edilen Gelirler

Köyceğiz Köyleri	Defne	Kekik	Çıntar	Kuzu Göbeği	Sığla	ODÜ Ürünlerden Elde Edilen Yıllık Gelir (TL)
Otmanlar	---	---	X	X	---	900.000-1.000.000
Pınarköy	---	---	X	X	---	900.000-1.000.000
Sazak	---	---	X	X	---	350.000-380.000
Karaçam	---	---	X	X	---	500.000-600.000
Çayhisar	---	X	---	---	---	80.000-100.000
Akköprü	---	X	X	X	---	200.000-240.000
Sultaniye	X	---	---	---	---	10.000-20.000
Köyceğiz	---	---	X	---	X	80.000-100.000
Yangı	X	X	X	X	X	80.000-100.000
Ekincik	X	X	---	---	---	20.000-30.000
Balcılar	---	X	X	X	---	300.000-400.000
Çandır	X	X	---	---	---	200.000-300.000
Hamitköy	---	---	X	X	---	3000-5000
Kavakarası	---	---	X	X	---	3000-5000
Yayla	---	---	---	X	---	30.000-40.000
Yeşilköy	---	---	X	X	---	10.000-20.000
Zaferler	X	X	---	---	---	40.000-50.000
Zeytinalanı	---	---	X	X	---	5000-10.000
Döğüşbelen	---	X	X	X	---	20.000-30.000
Toparlar	X	---	X	---	X	20.000-30.000
Beyobası	---	X	X	X	---	20.000-30.000

(X) Var (---) Yok

Tablo 1 değerlendirildiğinde; rakımı yüksek olan köylerde kuzu göbeği ve çıntar mantarından daha çok gelir elde edildiği, rakımı daha düşük olan köylerde ise defne, kekik ve sığladan gelir elde edildiği belirlenmiştir. Yöre halkı bu ürünleri pazarlarda, yol kenarlarında turistlere veya çevre civarlardaki kişilere satmaktadırlar. Odun dışı ürünlerden Köyceğiz halkı ciddi oranlarda gelir elde etmektedirler. Böylece odun dışı ürünlerden elde edilen gelirle Köyceğiz İlçesinin kırsal yönden kalkınmasına katkı sağlanmaktadır.

V.SONUÇLAR

Köyceğiz bölgesinde yaşayan yöre halkının odun dışı ürünlerden elde ettikleri ekonomik gelirlerin Covid-19 sürecinden etkilenip etkilenmediği ekonomik perspektiften değerlendirilerek ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda; özellikle odun dışı ürünlere talebin Covid-19 döneminde arttığı ve olumlu yönde ekonomik katkı sağladığı ortaya konulmuştur.

Ülkemizde ODOÜ olarak ifade edilebilecek birçok tür bulunmaktadır. Bunun yanında gerek kırsalda gerekse kentlerde yaşayıp bu ürünlerden faydalanan insanların sayısı azımsanamayacak kadar çoktur. Fakat ülkemiz ODOÜ açısından oldukça zengin olmasına ve bu ürünlere ihtiyaç duyan birçok insan olmasına karşın yeterince verimli çalışmalar yapılamamaktadır. Dolayısıyla olması gereken hasılat elde edilememektedir. Bu duruma sebep olan birçok neden bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi toplanan ürünlerin pazara ulaştırılması ve tüketiciyle buluşma noktasında karşımıza çıkmaktadır. Köyceğiz'in ODOÜ'leri bakımından zengin kaynaklara sahip olduğu ve bu zenginliğin yörede bulunan orman köylüsü için önemli bir gelir kaynağı olduğu düşünülmektedir. ODOÜ'leri orman köylüleri tarafından ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla toplanmaktadır. İhtiyaç fazlası ürünleri ise şahsen veya aracılar yoluyla satılmaktadır.

Satılan bu ürünlerin çoğunun pazar alanı ve satış koşulları uygun değildir. Bu sorunun çözümü için söz konusu ürünlerin turizm alanlarında, kent ormanlarında, tabiat parklarında ve mesire alanlarında orman işletmeleri tarafından uygun fiyattan satışa sunulması satış koşullarını iyileştirecektir. Bir başka katkısı da bireylerin bu ürünleri tanımasına, bu ürünler hakkında bilgi sahibi olmasına ve bu alanları ziyaret etmesi için farklı bir sebep yaratmasına neden olacaktır. Böylece orman köylüsünün bu ürünlerden elde ettiği kâr payının artması sağlanabilecektir.

Orman kaynağından toplayarak aracıya satan yerel halk genellikle ODOÜ'nü hiç bir işlemden geçirmeden sattığı için ve bazı aracıların daha fazla kar etmek istemelerinden değerinden düşük fiyata satmaktadırlar. Bu da toplayıcıların daha fazla para kazanmak uğruna zamanından önce toplama, kaynağı aşırı kullanmaya hatta yok etmeye kadar götürmektedir. ODOÜ ile ilgili yapılması gereken yasal değişiklikler ormancılık örgütünün ilgili birimlerince yapılmalı, böylece korunması gereken türlerin ticareti ile ilgili izleme ve denetleme çalışmalarının gerçekleşmesi sağlanmalıdır.

OGM'nin ODOÜ konusunda ki çalışmaları genel olarak yeterli değildir. ODOÜ'leri konusunda ülkemizde son yıllarda kurumsal ve bilimsel anlamda birçok çalışma yapılmaktadır. Çalışmalara daha çok kentli halkın dahil edilip kırsal halkın dâhil edilmemesinden kaynaklı toplumda bu kavram tıbbi bitkiler veya şifalı bitkiler olarak bilinmekte ve ormanlarla ilişkisi göz ardı edilmektedir. Kavramsal olarak bilinmese dahi söz konusu ürünlerin ormanlık alanlarda yetiştiğini, ormancılık disiplininde bir yeri olduğuna dair bilgi vermek amacıyla kamu spotları ve sosyal medya paylaşımlarının insanların ilgisini çekeceği düşünülmektedir. Ayrıca belirli dönemlerde konferansların düzenlenmesi yöresel ODOÜ türlerinin farkındalığının arttırılmasını sağlayacaktır.

Ülkemizde kooperatifler özellikle ODOÜ alanında yok denecek kadar azdır, sadece bazı tarımsal kalkınma kooperatifleri ODOÜ alımı yapmaktadır. Bu yüzden bu alanda aracılar çok rahat hareket etmekte ve toplayıcılar, aracılara bağımlı kalmaktadır. Köylüler, köy tüzel kişilikleri, köy birlikleri veya kooperatifler vasıtasıyla bir araya gelerek, pazar ekonomisi koşullarında rekabet edecek güce kavuşturulmalı, bunun içinde gereken örgütlenmeler sağlanmalıdır. Kooperatif idari yönetim kadrosu ile uzmanlık becerisi birbirinden ayrılacak şekilde örgütlenme modeli temel alınmalıdır.

OGM'nin ODOÜ'leri konusunda çalışan teknik personel sayısının ve bu ürünlerin üretim miktarının arttırılması gerektiği düşünülmektedir. ODOÜ konusunda çalışacak personel bu ürünlerin teşhis, botanik özellikleri, yetiştirme ve üretim, envanter ve hasat yöntemleri konusunda eğitimli olmalıdır. Ayrıca bu ürünlerinin sürekliliğinin sağlanması için ürünlerin aşırı baskıdan korunacak şekilde yetiştirilmesi gerekmektedir. OGM ODOÜ'lerinin üretim ve envanter çalışmalarını sistemli bir şekilde yapmalıdır. Bu sayede bu ürünlerin değeri ve bu ürünlerden sağlanan kazanç artacaktır.

KAYNAKLAR

[1] Korkmaz, M., ve Fakir, H., Odun Dışı Bitkisel Orman Ürünlerine İlişkin Nihai Tüketici Özelliklerinin Belirlenmesi (Isparta İline Yönelik Bir Araştırma), Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A Sayı: 2 s. 10-20, 2009.

[2] Altunel, Açıkgöz, T., Odun Dışı Orman Ürünlerinin Toplayıcı/Üretici Açısından Sosyoekonomik Önemi Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University 2012, 62(1):85-99

[3] Dündar, N., 2019 Odun Dışı Orman Ürünlerine Yönelik Tüketici Tercihlerini Etkileyen Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi,Isparta.

[4] DPT, (2007). *2007-2013 IX Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ormancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara, ISBN 978-975-19-4031-5, 102 s.

[5] GERAY, U., *Orman Kaynakları Yönetimi*. Ulusal Çevre Eylem Planı, DPT yayınları, ISBN: 975-19-1917-7 Ankara, 115 s., 1998.

[6] Fidan, M. S., Öz, A., Adanur, H., Turan, B., (2013). Gümüşhane Yöresinde Yetişen Bazı Önemli Odun Dışı Orman Ürünleri ve Kullanım Miktarları. Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Cilt;3 Sayı;2.

[7] Kızmaz, M.,Policies to promote sustainable forest operations & utilization of non-wood forest products. Ministry of Forestry of Turkey, *Seminar on Harvesting of Non-WoodForest Products*, Ankara, pp. 97-113, 2001

[8] Atay, I., Sığla ağacının (Liquidambar orientalis Mill.) önemi ve Sivil Kültürel Özellikleri. G.Ü. Orman Fakültesi Dergisi (35), 15-21, 1985.

[9] Aydıngöz, M., Bulut, S., Egenin Gizli Kalmış Şifa İksiri: Sığla. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi 14, 1-6, 2014.

[10] Özkaya, M., T. ve Tunalıoğlu, R., Keçiboynuzu, T.E.A.E. Bakı, Sayı: 3, Nüsha: 5, Haziran 2003, Ankara.

[11] Günal, N., Keçiboynuzu (Ceratonia siliqua L.)'nun Türkiye'deki Coğrafi Yayılışı, Ekolojik ve Floristik Özellikleri, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı: 2, s. 60 – 74, 1998 – 1999, İstanbul.

[12] Aydın M, Kılıç Ş. *Toprak Bilimi*. 2. Baskı, Ankara, Türkiye, Nobel, 2010.

[13] Baker, A.J.M. and Walker, P.L. Ecophysiology of metal uptake by tolerant plants: *Heavy metal tolerance in plants.* In: Shaw AJ (ed.) Evolutionary Aspects. CRC Press, Boca Raton, 1990.